

Izdelava in namestitvev gnezdilnice

//Aleksander Pritekelj

Mnogim ljudem ptice poosebljajo pristen stik z naravo, še posebno, kadar jih privabimo v bližino svojih bivališč; pozimi s krmilnicami, spomladi in poleti pa z gnezdilnicami, ko lahko ptice nemoteno opazujemo pri njihovih vsakdanjih opravilih. Ti »opazovalni rekviziti« sodiyo na vsak vrt. Gnezdilnice marsikje celo bogatijo mestne parke in nasade. Tako se gnezdeče ptice približajo človeku, ki s tem razvija posluh za naravo in njeno ohranjanje. In slednje je v današnjem času vsesplošne degradacije naravnega okolja zelo pomembno! V sedemindvajsetih letih ukvarjanja s pticami sem si nabral veliko izkušenj z izdelovanjem in nameščanjem gnezdilnic. Verjamem, da bodo napotki in nasveti, zbrani v pričujočem prispevku, marsikoga vzpodbudili k domači izdelavi gnezdilnic, uspeh pri privabljanju gnezdilnic pa vas navdušil nad spremljanjem njihovega življenja v vaši neposredni okolici. Želim vam veliko zadovoljstva v ptičji družbi!

Seveda pa gnezdilnic ne nameščamo samo zaradi nas. Tudi ptice jih potrebujejo, saj v naravi zaradi človeških posegov marsikje primanjkuje starih dreves z dupli, v katerih bi gnezdile. V stiski so predvsem sekundarni duplarji, ki si svojih gnezd ne znajo iztesati sami. Te ptice so zelo zaželele v vrtovih tudi zato, ker po sadnem drevju pobirajo žuželke in njihove ličinke ter tako skrbijo za ravnovesje okoli našega doma.

Gnezdilnica naj kar najbolj posnema naravno duplo, na katera so se ptice med evolucijo prilagodile, biti pa mora tudi funkcionalna in varna. Lepo in domiselno izdelana gnezdilnica pa je lahko tudi okras vrta. Gnezdilnico lahko izdelamo iz navadnih lesenih desk, leppljenjih opažnih plošč – tako imenovanih bosank, ki so še posebno trpežne, lahko jo naredimo iz betonskih cevi, votlih naravnih debel, različnih lesenih odrezkov in krajnikov... Naj nam nikar ne zmanjka idej in kreativnosti! V Nemčiji prodajajo tudi gnezdilnice, izdelane iz betona in heraklita. Tovrstne gnezdilnice so varne tudi pred velikim detlom. Veliki detel krmi svoje mladiče tudi z mladiči malih ptic duplarjev, kadar jih najde. Lesena gnezdilnica, obdana s tanko pločevino, bo varna pred tudi pred njim.

Velikost gnezdilnice in velikost legla

Kot kažejo moje dosedanje izkušnje, tudi velikost gnezdilnice neposredno vpliva na velikost legla. V večjih duplih in gnezdilnicah so legla večja, ker imajo ptice več prostora in zraka, če je v okolici seveda dovolj hrane. Ptice v njih tudi mnogo lažje vzdržujejo higieno. Napačno je splošno laično mnenje, da mora biti gnezdilnica majhna. Ali ste že

Program DOPPS-a januar – marec 2006

PREDAVANJA

MURSKA SOBOTA

Kraj: Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10, Murska Sobota;
predavalnica v pritličju
Čas: ob 18. uri

18. januar 2006: O izdelavi in nameščanju gnezdnic (predava Aleksander Pritekelj)

Pozimi, ko v naravi skoraj vse spi, je pravi čas za izdelavo gnezdnic. S tem lahko pomagamo vrstam, ki zaradi pomanjkanja naravnih dupel vse težje najdejo mesto za gnezdenje. Kako se lotimo izdelave gnezdnic, kam jih nameščamo, kako jih vzdržujemo in še kaj bomo izvedeli na predavanju.

15. februar 2006: Za ptice najvrednejša območja v SV Sloveniji (predava Luka Božič)

Spoznali bomo območja v SV Sloveniji, ki so zaradi bogastva tam živčih ptic postala del vseevropskega omrežja Posebnih varstvenih območij. Izvedeli bomo, kje so ta območja v Pomurju, katere vrste ptic jih naseljujejo, zakaj so ravno ti predeli zanje tako pomembni in kaj lahko storimo, da to bogastvo ohranimo.

MARIBOR

Kraj: Pedagoška fakulteta Maribor, Koroška cesta 160, Maribor; **predavalnica** bo posebej označena
Termin: praviloma vsako prvo sredo v mesecu
Čas: ob 18. uri

11. januar 2006 (2. sredo v mesecu): Indonezija (predava Matjaž Kerček)

Indonezija slovi kot ena najbolj vročih točk biotske pestrosti na svetu. Otočje je znano tudi po pitčjem endemizmu – cela vrsta ptic živi le tu in nikjer drugje. In kaj se zgodi, če na otoke Sulavezi, Java in Bali zaide ornitolog iz Slovenije? O tem nam bo ob slikah več povedal Matjaž Kerček.

1. februar 2006: Akcija »Pegasta sova« (predava Matjaž Premzl)

Matjaž nam bo predstavil skupinsko akcijo Štajerske sekcije. Akcija je obsegala postavitev gnezdnic za pegasto sovo, s čimer tej ogroženi vrsti ponudimo varno mesto za gnezdenje. Naslednji korak je bil ugotavljanje razširjenosti pegaste sove z nočnimi popisi. Ob tem so popisovalci našli tudi mnogo drugih zanimivih nočnih ptic.

1. marec 2006: Za ptice najvrednejša območja v SV Sloveniji (predava Luka Božič)

Spoznali bomo območja v SV Sloveniji, ki so zaradi bogastva tam živčih ptic postala del vseevropskega omrežja Posebnih varstvenih območij. Izvedeli bomo, kje so ta območja na Štajerskem, katere vrste ptic jih naseljujejo, zakaj so ravno ti predeli zanje tako pomembni in kaj lahko storimo, da to bogastvo ohranimo.

CELJE

Kraj: Zavod za zdravstveno varstvo Celje, Ipavčeva ulica 18, Celje
Čas: ob 19. uri

21. februar 2006: Vonarsko jezero (predava Zdravko Podhraški)

Seznani se bomo z jezerom, ki to ni, razen kadar več dni zapored dežuje. Uporablja se namreč kot zadrževalnik visokih voda in je že več let prepuščen spontanemu zaraščanju. Na predavanju bomo izvedeli več o tem, kako je jezero videti danes, katere ptice ga naseljujejo in kaj bi zanje pomenila načrtovana turistična ureditev jezera v prihodnosti.

LJUBLJANA

Kraj: Grand hotel Union, Miklošičeva 1, Ljubljana
Termin: praviloma vsak prvi četrtek v mesecu
Čas: ob 19. uri

12. januar 2006 (2. četrtek v mesecu): Netopir ni ne tič ne miš (predava Alenka Petrinjak)

Na predavanju nam bo aktivna članica Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev predstavila netopirje in njihovo življenje ter pomen varstva te ogrožene sesalske skupine. Izpostavila bo tudi nekatera vedenja o prostorskih in prehranskih odnosih med netopirji in ptiči.

2. februar 2006: Ljubljansko barje (predava Žiga Iztok Remec)

Malo je glavnih mest, ki se lahko pohvalijo s tako zanimivim naravnim območjem prav na svojem pragu, in ki je poleg tega tudi del omrežja Natura 2000. Na predavanju bomo spoznali, zakaj je Barje tako pomembno, še posebej za različne vrste ptic. Spregovorili pa bomo tudi o tem, kaj lahko storimo, da v prihodnje tega bogastva ne napravimo.

2. marec 2006: Potepanje po Španiji in južni Franciji (predava Dejan Bordjan in Ana Vidmar)

Zakaj sta Španija in Francija tako priljubljen cilj opazovalcev ptic? Svetovno znan je od plamenecv rožnat obarvani Camargue. V Extremaduri se lahko nadejamo krvavih pojdov različnih vrst jastrebov. Več o teh in drugih dogodivščinah nam bosta povedala predavatelja sama in morda za potepanje navdušita tudi koga izmed vas.

RADOVLJICA

Kraj: Knjižnica Tomaža Antona Linhart, Gorenjska cesta 27, Radovljica
Čas: 19:30

10. januar 2006: 100 gnezdnik pod Stolom (predava Boris Kozinc)

Predavatelj nam bo z odličnimi fotografijami predstavil ptice, ki gnezdi v deželi pod Stolom. Ogledali si bomo, po čem jih prepoznamo in kako razlikujemo med seboj podobne vrste. Hkrati bomo preverili, kakšna je razlika med digitalnimi fotografijami in diapozitivi ter izvedeli kak koristen napotek za fotografiranje ptic.

CERKNICA

Kraj: Knjižnica Jožeta Udoviča, Partizanska cesta 22, Cerknica
Termin: vsak tretji četrtek v mesecu
Čas: ob 19:00

19. januar 2006: Projekt Natura 2000 na Notranjskem (predava Lara Jogan Polak)

Predavateljica iz Zavoda RS za varstvo narave nam bo v prvem delu predavanja posredovala nekaj splošnih informacij o evropskem ekološkem omrežju Natura 2000 in Cerkniskem jezeru kot sestavnem delu tega omrežja. V drugem delu bo predstavila nekaj uspešnih primerov lokalnih pobud iz Slovenije, kjer na območjih Natura 2000 že uspešno usklajujejo varstvene in razvojne težnje. Tudi na območju Cerkniskega jezera domačini že podpirajo tovrstna prizadevanja, ki jih velja v prihodnje v sodelovanju z Notranjskih regijskim parkom spodbujati in krepiti.

16. februar 2006: Utrinki s poti po Indiji (predava Slavko Polak)

Indijsko podčelno poznamo iz literature tudi kot »Indijo Koromandijo«. To je dežela nasprotij, bogate kulture, izjemne duhovnosti in nepopisne revščine velikega sloja prebivalcev. Ohranjeno naravo lahko srečamo le v majhnih rezervatih, sicer pa v Indiji naletimo, zaradi preštevilčnega prebivalstva, na pretežno kmetijsko pokrajino. Evropskih ptic varen ornitolog se v Indiji na vsakem koraku srečuje z novimi in eks-

otičnimi vrstami ptic. Predavatelj se je s pticami in še mnogočemer srečal priložnostno ob udeležbi mednarodne konference v ostrednji indijski državi Chhattisgarah.

16. marec 2006: Nova Zelandija (predava Nataša Šalaja)

Nova Zelandija - dežela dolgega belega oblaka privablja turiste tako kot Slovenija predvsem zaradi ohranjene narave. Ptičji svet daljne dežele je zanimiv in vreden ogleda. Na predavanju bomo skupaj obiskali li novozelandske gozdove, fjarde, južne Alpe, vulkane in južno morje.

KOPER

Kraj: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Garibaldijeva 1, Koper
Čas: ob 19. uri

Predavanja v Kopru organiziramo v sodelovanju z Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper.

25. januar 2006: O izdelavi in nameščanju gnezdnic (predava Aleksander Pritekelj)

Pozimi, ko v naravi skoraj vse spi, je pravi čas za izdelavo gnezdnic. S tem lahko pomagamo vrstam, ki zaradi pomanjkanja naravnih dupel vse težje najdejo mesto za gnezdenje. Kako se lotimo izdelave gnezdnic, kam jih nameščamo, kako jih vzdržujemo in še kaj bomo izvedeli na predavanju.

22. februar 2006: Pomen kalov v primorskem prostoru (predava Igor Maher)

Kali so na Visokem krasu, Krasu in v Slovenski Istri edine stoječe vode in zato zelo pomembne za ohranjanje številnih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Ob sliki in besedi se bomo sprehodili med različnimi oblikami kalov, spoznali pa bomo tudi življenje v njih. Zaustavili se bomo še pri prizadevanjih, da bi se mreža kalov kot vodnih biotopov ohranjala tudi v prihodnje, čeprav se njihova namembnost s časom spreminja. Seznani se bomo s čezmejnimi projektom »1001 kal - 1001 zgodba o življenju«, ki pravkar poteka na omenjenem območju.

22. marec 2006: Metulji Primorske (predava Tanja Benko)

Poleg ptic pozornost obiskovalcev narave pogosto pritegnejo tudi barviti metulji. Topla cvetoča travnišča in grmišča so zanje še posebej privlačna. Na predavanju bomo spoznali metulje, ki so na Primorskem in Krasu našli svoj dom.

IZLETI

Za dodatne informacije lahko pokličete v pisarno društva na telefon 01 / 426 58 75.

28. januar 2006: Mariborski otok (vodi Matjaž Premzl)

Presenečeni boste, koliko različnih ptic lahko opazujemo na pragu mesta ob reki Dravi. Med drugimi tukaj skoraj vedno prezimuje kakšen vodomec, ena najbolj barvitih ptic pri nas. Izlet posebej priporočamo začetnikom, otrokom in njihovim staršem. Zborno mesto je pred gostilno v Koblarjevem zalivu ob 9. uri.

4. februar 2006: Škocjanski zatok (vodi Borut Mozetič in Igor Brajnik)

V februarju je Škocjanski zatok zanimiv predvsem zaradi prezimujočih vodnih ptic. Poleg teh lahko v grmiščih poslušamo svilnico - eno redkih ptic, ki poje tudi pozimi. Hkrati si boste lahko ogledali, kako napreduje urejanje naravnega rezervata. Dobimo se ob 9. uri pred bazo AMZS na Bertoški bonifiki.

18. februar 2006: Radensko polje (vodi Marjan Trobec in Štane Peterlin)

Zbrali se bomo ob 9. uri pred grajskim vrtom Boštanj, približno 4 km iz Grosuplja v smeri Krke. Na kraškem polju si bomo

lahko ogledali estavele - jame ki vodo ob suši požirajo, ob obilici padavin pa bruhajo. Ob poti proti Zatočnim jamam bomo oprezali za pticami, ki prezimujejo v odprti pokrajini, kot je na primer veliki srakoper. Morda bomo imeli priložnost občutiti podzemlje v jami Viršnica, zato baterijska svetilka ne bo odveč. Za izlet, ki traja 4 do 5 ur, je priporočljiva dobra obutev.

25. februar 2006: Ormoško jezero (vodi Aleš Tomažič)

Izlet je lepa priložnost za nemoteno opazovanje vodnih ptic z nasipov jezera in ornitološke opazovalnice. Poleg ptic, ki prebijejo zimo na velikih vodnih površinah, pričakujemo že prve preletnike. Dobimo se ob 9. uri na železniški postaji v Ormožu, od koder se bomo odpravili proti opazovalnici ob jezeru.

4. marec 2006: Spoznavanje sov ob Cerkniskem jezeru (vodi Janez Dragolič)

Pod vodstvom domačina Janeza Dragoliča, izvrstnega poznavalca Cerkniskega jezera, si bomo ogledali Jezerski zaliv, jamo Karlovico in tu počakali, da se znoči. Ob mraku bomo poskušali izzvati katero od tu živčih petih vrst sov. Zaželeno so žepne svetilke. Dobimo se ob 17.00 uri pri Ribiskem kotu (pri čebelnjaku) na Cerkniskem jezeru.

12. marec 2006 (nedelja): Tivoli (vodi Dare Fekonja in Živa Pipan)

Izlet, ki je še posebej primeren za ornitologe začetnike in otroke. Ptice v mestnih parkih so navadno bolj zaupljive do ljudi. V začetku marca jih je mogoče enostavno opazovati, saj so drevesa še brez listja, hkrati pa v tem času sinice, brgleži, kosi in ščinkavci že na ves glas pojejo. Naučili se bomo prepoznavanja vrst, ki živijo v bližini naših domov in izvedeli veliko zanimivosti iz njihovega življenja. Dobimo se ob 8. uri pred nekdanjo čolnarno v Tivoliju.

18. marec 2006: Dragonja (vodi Andrej Medved, Igor Brajnik in Borut Mozetič)

Na tokratnem izletu se bomo izognili obalnim mokriščem in se odpravili v bolj samotno zaledje - v dolino reke Dragonje. Na sprehodu ob slikoviti presihajoči reki bomo poslušali različne vrste detlov, zoln, sinic in drugih spomladanskih pevcev. Dobimo se ob 8. uri na mejnem prehodu Dragonja.

25. marec 2006: Izakovci in Otok ljubezni (vodi Željko Šalamun, Igor Kolenko in Monika Podgorelec)

Zbrali se bomo ob 8. uri na Otoku ljubezni pri Izakovcih in se sprehodili po loki ob reki Muri. Izlet bo odlična priložnost za urjenje v poznavanju ptičjega petja. Posebno pozornost bomo namenili gozdnim pticam, ki so aktivnejše zgodaj spomladi. Poslušali bomo oglašanje in petje različnih vrst sinic, detlov in zoln.

AKCIJE

Vse dodatne informacije dobite v pisarni društva na telefonu 01 426 58 75 ali pri koordinatorju akcije.

December 2005: Štetje velikih srakoperjev (koordinator: Dominik Bombek)

Štajerska sekcija društva letos že šestič zapored organizira popis velikih srakoperjev na Dravskem in Ptujskem polju. Akcija poteka ves mesec december.

14. in 15. januar 2006: Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) (koordinacija: Borut Rubinič in Luka Božič, tel. 041 513 523)

S skupnimi močmi bomo tudi letos prešteli ptice na slovenskih vodah.

JANUAR

1	ne
2	po
3	to
4	sr
5	če
6	pe
7	so
8	ne
9	po
10	to RA Boris Kozinc 100 gnezdičk pod Stolom
11	sr MB Matjaž Kerček Indonezija
12	če LJ Alenka Petrinjak Netopir ni ne tič ne miš
13	pe
14	so Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) (koordinatorja Borut Rubinič in Luka Božič)
15	ne Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) (koordinatorja Borut Rubinič in Luka Božič)
16	po
17	to
18	sr MS Aleksander Pritekelj O izdelavi in nameščanju gnezdišč
19	če CER Lara Jogan Polak Projekt Natura 2000 na Notranjskem
20	pe
21	so
22	ne
23	po
24	to
25	sr KP Aleksander Pritekelj O izdelavi in nameščanju gnezdišč
26	če
27	pe
28	so Mariborski otok (vodi Matjaž Premzl)
29	ne
30	po
31	to

FEBRUAR

1	sr MB Matjaž Premzl Akcijska »Pegasta sova«
2	če LJ Žiga Iztok Remec Ljubljansko barje
3	pe
4	so Škocjanski zatok (vodita Borut Mozetič in Igor Brajnik)
5	ne
6	po
7	to
8	sr
9	če
10	pe
11	so
12	ne
13	po
14	to
15	sr MS Luka Božič Za ptice najvrednejša območja v SV Sloveniji
16	če CER Slavko Polak Utrinki s poti po Indiji
17	pe
18	so Radensko polje (vodita Mar- jan Trobec in Stane Peterlin)
19	ne
20	po
21	to CE Zdravko Podhraški Vonarsko jezero
22	sr KP Igor Maher Pomen kalov v primorskem prostoru
23	če
24	pe
25	so Ormoško jezero (vodi Aleš Tomažič)
26	ne
27	po
28	to

MAREC

1	sr MB Luka Božič Za ptice najvrednejša območja v SV Sloveniji
2	če LJ Dejan Bordjan in Ana Vidmar Potepanje po Spaniji in južni Franciji
3	pe
4	so Spoznavanje sov ob Cerkniškem jezeru (vodi Janez Dragolič)
5	ne
6	po
7	to
8	sr
9	če
10	pe
11	so
12	ne Tivoli (vodita Dare Fekonja in Živa Pipan)
13	po
14	to
15	sr
16	če CER Nataša Šalaja Nova Zelandija
17	pe
18	so Dragonja (vodijo Andrej Medved, Igor Brajnik in Borut Mozetič)
19	ne
20	po
21	to
22	sr KP Tanja Benko Metulji Primorske
23	če
24	pe
25	so Izakovci in Otok ljubezni (vodijo Željko Šalamun, Igor Kolenko in Monika Podgorelec)
26	ne
27	po
28	to
29	sr
30	če
31	pe

PROGRAM DOPPS-a januar - marec 2006

PREDAVANJA

- MB:** Pedagoška fakulteta
Maribor,
Koroška cesta 160,
Maribor
Termin: praviloma vsako
prvo sredo v mesecu
Čas: ob 18. uri
- LJ:** Grand hotel Union,
Miklošičeva 1, Ljubljana
Termin: praviloma vsak
prvi četrtek v mesecu
Čas: ob 19. uri
- KP:** Kraj: Univerza na
Primorskem, Znanstveno-
raziskovalno središče Koper,
Garibaldijska 1, Koper
Čas: ob 19. uri
- CER:** Knjižnica Jožeta Udoviča,
Partizanska cesta 22,
Cerknica
Termin: vsak tretji četrtek
v mesecu
Čas: ob 19. uri
- CE:** Zavod za zdravstveno
varstvo Celje,
Ipavčeva ulica 18, Celje
Čas: ob 19. uri
- RAD:** Knjižnica Tomaža Antona
Linharta,
Gorenjska cesta 27,
Radovljica
Čas: ob 19.30 uri
- MS:** Pokrajinska in študijska
knjižnica Murska Sobota
Zvezna ulica 10,
Murska Sobota
Čas: ob 18. uri

Navadna (*Sterna hirundo*)
in kričavi čigri (*S. sandvicensis*)
foto: Kajetan Kravos

2

3

4

kdaj opazovali mlade škorce v premajhnem duplu? Namesto da bi bilo v leglu pet mladičev, sta samo dva in še ta dva vsa onesnažena. Sinice, denimo, imajo med pticami pevkami lahko številčno največja legla, od osem do petnajst jajc. Med njimi je rekorder po številu jajc plavček. Zanj ni nič nenavadno, da ima v leglu petnajst jajc! In za vse te mladiče mora biti kasneje na voljo dovolj prostora.

Vzdrževanje gnezdilnice

Ptice pevke, tako prosto gnezdeče kot duplarji, si za vsako gnezditve gradijo novo gnezdo, ali pa ga vsaj na novo postiljajo. To velja tudi za nadomestna legla. Sekundarne ptice duplarice naredijo novo gnezdo kar čez staro, če ga mi nismo odstranili, in tako prekrijejo staro gnezdo gradivo. Primerno je, da gnezdilnico izdelamo tako, da lahko po končani gnezditvi odstranimo staro gnezdo in prazno, a dobro zaprto gnezdilnico pustimo pripravljeno za naslednjo gnezditve. V starem gnezdnem gradivu velikokrat živijo zajedalci, kot so klopi, peroje ali tekuti (ptičji zajedalci, prehranjujejo se s ptičjim perjem), mahovni čmrlj, muhe kožuharice. Z odstranitvijo starega gnezda po gnezditvi pticam naredimo uslugo.

Vhodna odprtina

Zelo pomembno vlogo pri zasedanju gnezdilnic ima velikost vhodne odprtine, saj je od nje odvisno, katera vrsta ptice bo gnezdilnico lahko naselila. V tabeli na strani 34 so navedene ustrezne vhodne odprtine za posamezne vrste ptic. Velikost vhodne odprtine je zelo pomembna, ker tako preprečimo plenjenje in spodiranje manjših vrst. Večja ptica lahko spodrine manjšo, kadar ji to dopušča dovolj velika vhodna odprtina. Majhne vrste le izjemoma in v skrajni sili naselijo gnezdilnice z večjo vhodno odprtino, saj je zanje veliko bolj pomembna gnezdilna varnost kot ponujena neprimerna gnezdilna možnost!

Izdelava klasične lesene gnezdilnice

Zelo primerna deska za izdelavo gnezdilnic je večplastno lepljena opažna plošča debeline 1 cm, ker je zelo trda in dobro prenaša vlago. Vanjo zaradi njene trdote ne moremo

neposredno zabijati žebeljev, zato predhodno izvrtamo primerne luknje. Mere stranic klasične gnezdilnice iz desk debeline 1 cm so na vedene v tabeli na strani 34. Kadar uporabljamo deske večjih debelin, moramo dimenzije stranic ustrezno povečati.

Kot je razvidno iz načrta za sinice (podobno velja za škorca in smrdokavro), sta višini sprednje in zadnje stranice nižji kot sprednja in zadnja višina leve in desne stranice. Trimilimetrski reza na zgornjem delu tik pod streho je zračni kanal, ki je v vročih dnevih več kot dobrodošla. Streha naj na zadnji strani visi centimeter čez zadnjo stranico, da se deževnica lahko odteka nazaj za gnezdilnico. Ko je gnezdilnica sestavljena, jo lahko še prebarvamo z lesnimi barvami v rjavih odtenkih. Čez dan ali dva je gnezdilnica suha in pripravljena za postavitev. V tabeli so v stolpcu »notranji premer dupla« navedeni tudi primerni notranji premeri okroglih gnezdilnic. To so lahko votla debla, naravna ali izdobljena.

Gnezdilna niša

Poznamo še eno vrsto gnezdilnic: gnezdilne niše. Nekateri jih imenujejo tudi odprte ali polodprte gnezdilnice. Namenjene so šmarnici, pogorelčku, sivemu muharju in beli pastirici. Te vrste ptic pravzaprav niso duplarji. Njihova naravna gnezdišča so luknje in špranje v skalnih stenah. Te ptice imajo polovico manjša legla kot sinice. Število jajc v njihovem leglu je od štiri do šest. Gnezdilne niše vedno nameščamo pod napušč na steno, tram ali lego ostrešja od tri do deset metrov visoko in ne na drevesa! Če je le možno, namestimo gnezdilno nišo na zunanjo lego ostrešja s spodnje strani lege, obrnjeno v smeri proti steni hiše. Od stene hiše naj bo oddaljena 30 do 40 cm. Zaradi te zahteve je streha gnezdilne niše ravna, da jo laže pribijemo ali privijemo na lego ostrešja. Tako nameščeno in obrnjeno nišo ptice raje sprejmejo, ker se počutijo bolj varne. Za izdelavo gnezdilnih niš ne potrebujemo posebnih načrtov, ampak priredimo načrt gnezdilnice za sinice. Višina niše je 16 cm, sprednjo stranico pa nadomestimo z deščico dimenzij 11 cm x 12 cm.

1: Mlada vijeglavka gleda iz gnezdilnice, izdelane iz naravnega dupla.

foto: Ivan Esenko

2: Gnezdilnica iz lepljenih opažnih desk. Reza pod streho na sprednji strani je namenjena zračenju. foto: Aleksander Pritekelj

3: Gnezdilnica mora biti napravljena tako, da jo lahko odpremo in po končani gnezditvi očistimo. foto: Aleksander Pritekelj

4: Gnezdilna niša ali polodprta gnezdilnica. foto: Aleksander Pritekelj

5: Gnezdilnica na drevesu, ki je utrijena s tanko pločevino. Zarod je tako obvarovan tudi pred plenjenjem velikega detla. foto: Dare Fekonja

6: Gnezdilnica na hiši. Takole namešče na gnezdilki ponuja varno prebivališče. foto: Aleksander Pritekelj

7: Na tej fotografiji so ostanki štirih gnezditelj skorcev. Zgovoren dokaz, kako pomembno je, da je gnezdilnica narejena tako, da notranjost lahko vsako leto očistimo. foto: Ivan Esenko

8: Številčen zarod velike sinice. Pomembno je, da so gnezdilnice za takšne »plodne« gnezditelje dovolj prostorne in zračne. foto: Tomi Trilar

9: Plavček je naselil lončeno gnezdilnico in iz nje je ob koncu gnezdenja poletelo osem čilih in zdravih mladičev. foto: Ivan Esenko

Nameščanje gnezdilnic

Najbolj primeren čas za nameščanje gnezdilnic je jesensko-zimski. Velika sinica si, na primer, ogleduje primerna gnezdišča že v decembru, gnezditi pa prične šele marca ali aprila. Najbolj primerno in varno mesto za postavitev gnezdilnice za sinice in poljskega vrabca je pod napuščem, na steni hiše ali legi ostrešja, delavnice, drvarnice ali hleva, tri do pet metrov nad tlemi.

Verjetno ste se takoj vprašali, zakaj pa ne kar na drevo? Odgovor je zelo tehten: s stališča varnosti so omenjena gnezdilna mesta najbolj varna in primerna. Do sedaj še nisem videl, da bi tako nameščeno gnezdilnico oplnil veliki detel. Po navpični steni jih tri ali več metrov visoko ne doseže nobena mačka ali podgana, pod napuščem pa so gnezdilnice tudi varne pred dežjem, soncem in viharji. Tako nameščena gnezdilnica je vedno na suhem in senčnem mestu. Pritrdimo jo čvrsto!

Seveda lahko gnezdilnico namestimo tudi na drevo na vrtu, le dovolj visoko naj bo, pritrjena pa mora biti na deblo. Primerna višina za male ptice pevke do velikosti vrabca (gnezdilnice z vhodno odprtino 26 in 32 mm) je od štiri do šest metrov, za vse druge ptice pa od pet do deset metrov. Najbolje je, če gnezdilnico fiksno pritrdimo z

dvema močnima žicama. Da drevesa ne poškodujemo, moramo močan objem žice vsako leto popustiti. Ko ptice zasedejo gnezdilnico, jih moramo pustiti pri miru. Ni primerno, da jih med gnezditvijo vznemirjamo! Zavedati se moramo, da s postavitvijo gnezdilnic sprejememo tudi odgovornost za njene prebivalce. Pticam lahko škodimo, če izdelamo neprimerne gnezdilnice ali pa da jih postavljamo na neprimerna mesta (glej Napake pri izdelavi in nameščanju gnezdilnic). Neprimerna mesta so tudi tam, kjer so v rabi kemična sredstva. Če smo se že potrudili in izdelali gnezdilnico, bodimo pozorni na to, da jo postavimo na primerno, predvsem pa varno mesto.

Na manjših vrtovih se lahko zgodi, da ima več sosedov svojo gnezdilnico, vaša pa ni zasedena. V tem primeru uporablja »sosedova« gnezdilka tudi vaš vrt za nabiranje hrane. To je del njenega teritorija in zlepa ne bo dovolila drugemu paru iste vrste, da zasede prazno sosedno gnezdilnico. Seveda pa lahko prazno gnezdilnico zasede katera koli druga vrsta ptice, ki gnezdi v duplih. Ptice si svoje teritorije delijo po svojih potrebah, in to vsako leto drugače. Nikar ne bodite razočarani, če je vaša gnezdilnica prazna, morda bo prišla na vrsto naslednje leto.

Mere gnezdilnic za posamezne vrste sekundarnih duplarjev. Vse mere so v cm za desko debeline 1 cm.

vrsta	vhodna odprtina	dno	notranji premer dupla	sprednja stran	višina med zgor. robom vhodne odprtine in streho	zadnja stran	leva in desna stranica	streha
menišek, plavček, čopasta sinica	2,6	14 x 14	14	19,3 x 12	4,5	15,7 x 12	20 x 16 x 14	21 x 16
velika sinica, brglez, vijeglavka, belovrati muhar, poljski vrabec	3,2				3,5			
škorec	5,0	17 x 17	17	24,3 x 15	4	20,7 x 15	25 x 21 x 17	25 x 19
smrdokavra	6,0	20 x 20	22	29,3 x 18	5	25,7 x 18	30 x 26 x 20	27 x 22

Napake pri izdelavi in nameščanju gnezdilnic

Naj posebej omenim tudi najpogostejše napake, ki jih nehoti delajo ljubitelji ptic pri izdelavi in nameščanju gnezdilnic:

- Prevelika vhodna odprtina: velika možnost plenjenja in izpodrivanja manjših vrst. S primerno vhodno odprtino določimo vrsto ptice, ki bo gnezdilnico naselila.
- Premajhna vhodna odprtina: nobena naša ptica se ne more zriniti skozi njo, v taki gnezdilnici se bodo naselile mravlje, ose in sršeni.
- Vhodna odprtina je prenizko, samo nekaj cm nad dnom gnezdilnice: ptice nimajo kam postaviti svojega gnezda.
- V gnezdilnici so klinčki in oprijemala za plezanje. Ti so pticam navadno bolj v napoto kot korist. Priporočljivo pa je, da pustimo notranje deske neobrušene.
- Klinček za posedanje pred vhodno odprtino: ptico ovira pri prihodu in odhodu, plenilec pa olajša plenjenje. Naravna dupla ga nimajo. Zmotno je mnenje, da ptice »sedijo pred svojim domom in uživajo življenje«. Ptice se nikoli po nepotrebnem ne zadržujejo v bližini gnezda. V gnezdilnico priletijo od daleč in hitro smuknejo vanjo.
- Površina dna in prostornina gnezdilnice sta premajhni: v gnezdilnici mora biti dovolj prostorna za leglo.
- Gnezdilnica je v vrtu postavljena na neprimerno mesto: prenizko nad tlemi, ali pa je več enakih gnezdilnic postavljenih preblizu skupaj. Gnezdilnica je pritrjena na tanke veje in se zaradi tega nenehno maje. Neprimerno nameščena gnezdilnica lahko postane nevarna past za ptice, zaradi velike možnosti plenjenja in vznemirjanja gnezdečih ptic.
- Gnezdilnico naseli poljski vrabec, torej je treba njegovo gnezdo odstraniti iz gnezdilnice. **POVSEM NAPACNO MNENJE! PUSTIMO POLJSKEGA VRABCA PRI MIRU!** Vrabca se raje razveselimo. Tudi poljski vrabec v času gnezdenja svoje mladiče krmi z žuželkami in njihovimi ličinkami. Če pa res izrecno želimo imeti sinico v gnezdilnici, postavimo še eno nekaj metrov od gnezdilnice z vrabcem.

- Gnezdilnica ni nameščena navpično: za vse velikosti in tipe gnezdilnic velja, da morajo biti nameščene navpično in fiksno pritrjene.
- Slabo izdelane gnezdilnice: v gnezdilnico ne sme zamakati voda. Ptice so toplotkrvne živali, kar pomeni, da se ne smejo podhladiti. Mladiči se izvalijo goli in slepi in v prvih dneh življenja jih morajo občasno greti starši, dokler se ne operijo. Če so mladiči mokri, prehitro izgubljajo toploto in zaradi tega zelo oslabijo, lahko tudi poginejo.
- Streha gnezdilnice ima naklon na sprednjo stran: ob deževju se voda steka na sprednjo stran gnezdilnice in moči ptice, ki letajo v gnezdilnico ali iz nje, zato mora biti naklon strehe vedno narejen nazaj na hrbtno stran. Streha naj bo pomaknjena najmanj 1 cm čez zadnjo stranico.
- Gnezdilnice ni možno odpreti: po končani gnezditvi naj bi odstranili staro gnezdo. V gnezditvenem gradivu živijo zajedalci, kot so klopi, bolhe, perojeji in muhe kožuharice, v razkrajajočem gnezdnem gradivu pa se razvijajo plesni. ●

10: Mlad škorec gleda iz gnezdilnice, narejene iz drevesne ga debela.
foto: Dare Šere

11: In še dokaz, da teme o gnezdilnicah s prispevkom niti približno nismo izčrpali: stržek pri gnezdilnici, napravljeni iz pleteža praproti in kokosovih vlaken. V njej je bilo preteklo pomlad uspešno vzgojenih pet mladičev. Ti so v gnezdilnici še nekaj mesecev kasneje skupaj s starši večkrat prenočevali. Gnezdilnica je obešena pod napušč hiše.
foto: Ivan Esenko

Naj omenim meni poznano literaturo, iz katere sem črpal začetno teoretično znanje, ki sem ga nato z veseljem preizkušal v praksi.

- Geister, I. (1982): Ptice okoli našega doma. ČZP Kmečki glas, Ljubljana.
- Discovery Communications, Inc. (1999): Birds. Discovery Publishing, New York
- Burton, R. (2003): Birdfeeder Guide. Dorling Kindersley Ltd., London; Slovenska izdaja (2005): Življenje s ptiči. Založba Narava, Kranj

Za dodatne informacije se lahko obrnete na avtorja prispevka (tel. 041 389 782) ali pisarno DOPPS-a.